

CENA

SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ZA KRAJINU

2020





Važení priateľa krajiny,

Dohovor o krajine Rady Európy upriamil pozornosť na krajinu ako hodnotu, ako prejav spoločného prírodného a kultúrneho dedičstva. Úspešnosť presadzovania jeho princípov v spôsobe ochrany, manažovania a plánovania krajiny sa týka každého z nás. Do akej miery tento systém funguje sa prejavuje v praxi v reálnej krajine na miestnej úrovni, prostredím, v ktorom žijeme.

Udeľovanie Ceny Slovenskej republiky za krajinu prispieva k vytváraniu všeobecného povedomia o hodnotách krajiny pre každodenný život človeka, poukazuje na dôležitosť ochrany krajiny a jej kultúrneho a prírodného dedičstva a prijatia zodpovednosti za jej udržateľné využívanie.

Krajina má presah do minulosti a dosah do budúcnosti. Nachádzame v nej stopy času, môžeme z nej vyčítať veľa príbehov. Každému sa krajina prihovára ináč. Pochopíme ju iba vtedy, ak máme otvorené oči, sme vnímaví a pripravení ju spoznávať.

Pri predstavovaní a obhajovaní projektov nominovaných na Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2020 som si uvedomil, že realizátori týchto hodnotných aktivít sú výnimoční ľudia vnímajúci krajinu, jej celistvosť i jej potreby. Tieto pocity v nich vyvolávajú túžbu spraviť niečo pre krajinu a ľudí v nej. Ich zámerom

je vynášať na svetlo prehliadané informácie, odhaľovať doposiaľ skryté fenomény krajiny, upozorňovať na jej hodnoty, ale na druhej strane aj na alarmujúce fakty, nedostatky, jazvy, ktoré v krajine z rôznych dôvodov vznikli.

Som presvedčený, že z pocitu zodpovednosti za stav svojho okolia vyvstávajú pre nich ciele záchranu, obnovy, revitalizácie, rekonštrukcie, ktoré sa prenášajú do skutkov. Tvorivo, s úctou ku krajine, prístupujú aj k formovaniu prostredia okolo seba, vytváraniu nových verejných priestranstiev, obnove krajinných prvkov, záchrane vzácných objektov. Vnášajú do krajiny nové hodnoty. Spája ich spoločný úmysel, že do stredu myšlienok nestavajú seba, ale robia to pre všetkých, ktorí v krajine žijú, jednoducho pre verejné blaho.

Realizátori projektov nás svojim oduševneným prístupom a svojimi príkladnými činmi nepriamo vyzývajú k uvedomeniu si súvislostí v krajine a k náprave toho, čo ju znehodnocuje. Sú pre nás všetkých inšpiráciou a vzorom hodným nasledovania.

Laureát národného kola za rok 2020 bol nominovaný na Cenu Rady Európy za krajinu 2020/2021. Veľmi ma teší, že občianske združenie KRAJ úspešne reprezentovalo Slovenskú republiku a získalo špeciálne uznanie medzinárodnej poroty. K tomuto prestížnemu oceneniu jeho zástupcom srdečne gratulujem.

Skutočnosť, že Slovensko získalo v priebehu šiestich ročníkov udeľovania Ceny Rady Európy za krajinu špeciálne uznanie medzinárodnej poroty už štyrikrát, svedčí o vysokej úrovni predkladaných projektov a ich schopnosti uspieť aj v medzinárodnej konkurencii.

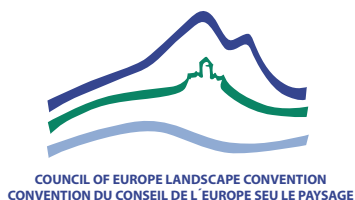
Dovoľte mi, aby som sa poďakoval všetkým zástupcom nominovaných projektov Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2020 za realizáciu príkladných aktivít. Za všetko, čo pre krajinu robia im prináleží naša vďaka, uznanie a úcta.

doc. RNDr. Juraj Bebej, CSc.,

*člen odbornej komisie
Ceny SR za krajinu 2020,*

Slovenská agentúra životného prostredia

DOHOVOR O KRAJINE RADY EURÓPY



Dohovor o krajine Rady Európy je prvou medzinárodnou zmluvou, ktorá sa týka všetkých aspektov kultúrnej krajiny. Prináša prevratný pohľad na dosiaľ prevládajúci názor, že krajine tvoriacej priaznivé podmienky na život jednotlivca v spoločnosti rozumejú iba experti. Posilňuje význam krajiny ako dôležitej súčasti kvality života ľudí v mestách i na vidieku. Chápe krajinu ako základnú súčasť európskeho prírodného a kultúrneho dedičstva, upevňujúcu našu európsku identitu. Uznáva pranie verejnosti užívať krajinu vysokej kvality a zohrávať aktívnu úlohu pri jej ďalšom rozvoji. Dohovor o krajine Rady Európy je spoločným európskym nástrojom zameraným na ochranu, manažment a plánovanie, uznávajúc, že kvalita a rozmanitosť európskej krajiny predstavuje náš spoločný zdroj, pri ktorého ochrane máme navzájom všetci spolupracovať. Cieľom dohovoru je zaviesť vhodnú politiku, koncepcie a opatrenia v komplexnej starostlivosti o všetky typy krajiny.

V snahe podporiť európsku spoluprácu s mimoeurópskymi štátmi, ktoré si želajú implementovať ustanovenia dohovoru, bol prijatý Protokol, ktorým sa mení a dopĺňa Európsky dohovor o krajine.

- Krajina
- Cieľová kvalita krajiny
- Ochrana krajiny
- Typológia krajiny
- Krajinné plánovanie
- Charakteristický vzhľad krajiny
- Manažment krajiny
- Krajinná koncepcia
- Účast' širokej verejnosti
- Spolupráca zmluvných strán
- Vzdelávanie



Dohovor o krajine Rady Európy

Otvorený na podpis: 20. 10. 2000 vo Florencii

Vstup do platnosti: 01. 03. 2004

Vstup do platnosti Protokolu, ktorým sa mení a dopĺňa Európsky dohovor o krajine: 01. 07. 2021



Slovenská republika

Podpis: 30. 5. 2005

Ratifikácia: 9. 8. 2005

Vstup do platnosti: 1. 12. 2005

CENA SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Starostlivosť o krajinu je komplex činností vedúcich ku kvalitnej ochrane, plánovaniu a tvorbe krajiny. Na rozdiel od tradične chápanej ochrany prírody môžeme v tejto súvislosti hovoriť o zámerných procesoch formovania krajiny s cieľom udržať alebo zlepšiť jej kvalitu. V súčasnom vnímaní starostlivosti o krajinu, v zmysle Dohovoru o krajine Rady Európy, má veľký význam uchovanie identity krajiny, jej charakteristických črt, uvedomujúc si fakt, že krajina predstavuje základ nášho prírodného, ale aj kultúrneho dedičstva. V poslednej dobe je čoraz väčší dôraz kladený na výchovu a vzdelávanie v oblasti vnímania krajiny, ale aj akceptácie názorov miestnych obyvateľov na cieľovú kvalitu krajiny, v ktorej žijú. Kvalitný manažment krajiny môžeme dosiahnuť komplexným systémovým prístupom – ochranou krajiny, vhodným plánovaním a citlivou tvorbou krajiny, ako aj činnosťami, ktoré majú z hľadiska perspektívy udržateľného rozvoja zabezpečiť a zosúladiť sociálne, hospodárske a environmentálne procesy v krajine.

Ocenenie skúsenosti dobrej praxe

Významným prvkom v spoločných tendenciách európskych štátov v systéme starostlivosti o krajinu je prenos a sieťovanie skúseností, inovatívnych postupov a metód v krajinom manažmente, ktoré slúžia na napĺňanie cieľov stanovených v Dohovore o krajine Rady Európy. Príklady dobrej praxe predstavujú významný stimulačný nástroj v systéme starostlivosti o krajinu a zaslúžia si publicitu a hlavne rozširovanie výsledkov dosiahnutých v jednotlivých projektoch. Jedným zo spôsobov je aj ocenenie týchto aktivít, ktoré poukazuje na ich vzorové hodnoty.

Aj v našich národných podmienkach sa realizovalo množstvo projektov zameraných na starostlivosť o krajinu, ktoré môžu slúžiť ako príklady dobrej praxe a je potrebné na ne

poukázať a prezentovať ich. Slovenská republika, uvedomujúc si čoraz viac rastúci význam krajiny v procese udržateľného rozvoja našej spoločnosti, pristúpila ako zmluvná strana Dohovoru o krajine Rady Európy k udeľovaniu Ceny Slovenskej republiky za krajinu (ďalej tiež cena).

Cena Slovenskej republiky za krajinu sa udeľuje v dvojročnom cykle, v každom párnom roku. V nepárnom roku je laureát národnej ceny nominovaný na Cenu Rady Európy za krajinu ako jediný reprezentant Slovenskej republiky. V roku 2010 bol vyhlásený prvý ročník a oprávnení kandidáti sa po prvýkrát uchádzali o Cenu slovenskej republiky za krajinu.

Oprávnení kandidáti

- miestne a regionálne samosprávy,
- združenia miestnych a regionálnych samospráv (mikroregionálne združenia),
- cezhraničné združenia miestnych a regionálnych samospráv spoločne spravujúce krajinu,
- mimovládne organizácie.

Oprávnené projekty

Oprávnenými projektmi sú projekty s charakterom implementovaných krajiných koncepcií a opatrení, spĺňajúce kritériá posudzovania Ceny Slovenskej republiky za krajinu. Projekty možno priamo prihlásiť alebo môžu byť navrhnuté inou právnickou alebo fyzickou osobou.

Hodnotiace kritériá

Cena Slovenskej republiky za krajinu je čestným vyznamenaním pre organizácie, ktoré ideovo, tematicky a prakticky prispievajú k implementácii Dohovoru o krajine Rady Európy na národnej úrovni. Jej cieľom je oceniť aktivity smerujúce ku kvalitnému a udržateľnému manažmentu krajiny. Cena je motivačným nástrojom na kontinuálnu podporu starostlivosti o všetky typy krajiny a ocenením príkladných snáh o dosiahnutie napĺňania spoločných cieľov v procese implementácie Dohovoru o krajine Rady Európy. Slovenská republika udeľuje túto cenu na podporu prezentácie úspešných aktivít smerujúcich k ochrane, manažmentu či plánovaniu krajiny a následnej nominácie laureáta na Cenu Rady Európy za krajinu.

V rámci hodnotenia boli nominované projekty posudzované podľa štyroch základných kritérií, ktoré sú definované v zmysle uznesenia CM/RES (2008)3 o pravidlách vzťahujúcich sa na Cenu Rady Európy za krajinu.

KRITÉRIUM 1**Udržateľný územný rozvoj**

Predložené ukončené projekty musia poskytovať hmatateľnú formu ochrany, manažmentu a plánovania krajiny. To znamená, že projekty musia byť v čase predloženia kandidatúry ukončené a k dispozícii na užívanie verejnosťou najmenej tri roky.

Okrem toho tieto projekty musia:

- byť súčasťou koncepcie udržateľného rozvoja a musia byť v súlade so strategickými dokumentmi danej oblasti;
- preukázať svoju environmentálnu, sociálnu, ekonomickú, kultúrnu a estetickú udržateľnosť;
- eliminovať alebo naprávať poškodenia krajinných štruktúr;
- pomáhať pri zveľaďovaní a zlepšovaní kvality krajiny a tvorbe jej nových kvalít.

KRITÉRIUM 2**Vzorová hodnota**

Implementácia koncepcie alebo opatrení, projektov, ktoré viedli k zlepšeniu ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajiny, musí predstavovať príklad správnej praxe hodný nasledovania ostatnými subjektmi.

KRITÉRIUM 3**Účasť verejnosti**

Koncepcia alebo opatrenia implementované so zreteľom na ochranu, manažment a/alebo plánovanie krajiny by mali zahŕňať aktívnu účasť verejnosti, miestnych a regionálnych orgánov, miestnych aktérov a mali by jasne vyjadrovať cieľovú kvalitu krajiny. Verejnosť by mala byť schopná zúčastniť sa dvoma spôsobmi súčasne:

- prostredníctvom dialógu a výmenami názorov medzi členmi spoločnosti (napríklad verejné stretnutia, diskusie, postupy účasti a konzultácie v teréne);
- prostredníctvom postupov na účasť verejnosti pri plánovaní koncepcií implementovaných národnými, regionálnymi a miestnymi orgánmi.

KRITÉRIUM 4**Zvyšovanie povedomia**

Projekty nominované na Cenu Slovenskej republiky za krajinu musia byť súčasne zamerané na zvyšovanie povedomia občianskej spoločnosti, súkromných organizácií a verejných orgánov o hodnote krajiny, jej úlohe a zmenách v krajine.

PROJEKTY NOMINOVANÉ NA CENU SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU**Občianske združenie Ekoenergia**

Bioklimatický Park Drienová
www.bioklimapark.com

Mesto Holíč

Návrat k barokovej krajine Holíč – Kopčany
www.holic.sk

Občianske združenie K prameňom Bebravy

K prameňom Bebravy
www.bebravskadolina.sk

Občianske združenie kRAJ

Včelí kRAJ
www.kraj.sk

Občianske združenie Levický okrášľovací spolok

Občianske združenie Levický okrášľovací spolok
www.los-levice.sk

Národný Trust, nezisková organizácia

Víkend otvorených parkov a záhrad
www.nt.sk

Združenie na záchranu Lietavského hradu

Združenie na záchranu Lietavského hradu
www.hradlietava.sk

20
20

CENA SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU 2020

Vyhlasovateľ Ceny Slovenskej republiky za krajinu:

Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

Národný koordinátor Ceny Slovenskej republiky za krajinu:

Slovenská agentúra životného prostredia

Harmonogram udeľovania Ceny Slovenskej republiky za krajinu v roku 2020

Šiesty ročník Ceny Slovenskej republiky za krajinu bol vyhlásený 17. marca 2020. Termín akceptácie prihlášok bol stanovený na 30. jún 2020. Po jeho uplynutí a po administratívnej kontrole prihlášok národný koordinátor 17. júla 2020 zverejnil nominované projekty, ktoré splnili kritériá ceny.

Na Cenu Slovenskej republiky za krajinu bolo v roku 2020 celkovo prihlásených osem realizovaných projektov. Kritériá posudzujúce oprávnenosť predloženia projektov v rámci administratívnej kontroly národným koordinátorom ceny splnilo sedem kandidátov.

Nominované projekty boli obhajované pred odbornou komisiou zloženou z odborníkov na starostlivosť o krajinu, zo zástupcov verejnej správy, samosprávy a zástupcov nezávislého sektora.

Zasadnutie odbornej komisie

Odborná komisia zasadla v dňoch 20. – 21. augusta 2020 vo Víglaši. Prvý deň rokovania sa konal za účasti nominantov, ktorí v rámci svojej prezentácie predstavili nominované projekty. V následnej diskusii mali kandidáti priestor na zodpovedanie otázok odbornej komisie.

Členovia odbornej komisie následne zhodnotili komplexnosť a celkový prínos projektov v starostlivosti o krajinu, mieru naplnenia kritérií pre posudzovanie ceny, príkladnosť, opakovateľnosť, udržateľnosť projektov, kvalitu pred-



Manažér Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2020:

Mgr. Michal Maco (od 10. 9. 2020)
Slovenská agentúra životného prostredia,
generálny riaditeľ

RNDr. Orfánus Tomáš, PhD.
(v období 6. 5. 2020 – 9. 9. 2020)
RNDr. Richard Müller, PhD.
(od vyhlásenia do 5. 5. 2020)

Odborná komisia Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2020:

Predsedníčka odbornej komisie:

Mgr. Zlatica Csontos Šimoňáková
Ministerstvo životného prostredia SR

Členovia odbornej komisie:

Doc. RNDr. Juraj Bebej, CSc.
Slovenská agentúra životného prostredia
Doc. RNDr. Ingrid Belčáková, PhD.
Fakulta ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene

Mgr. Radomír Brtáň
Združenie miest a obcí Slovenska
Ing. Anna Dobrucká, PhD.
Združenie pre urbanizmus a územné plánovanie na Slovensku

Ing. Vladimíra Fabriciusová, PhD.
Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
Mgr. Martin Macharik
OZ KALVÁRSKY FOND
(laureát Ceny SR za krajinu 2018)

Organizačný garant:

Mgr. Iveta Bohálová
Slovenská agentúra životného prostredia

ložených podkladov a samotnej prezentácie, ako aj národnú reprezentatívnosť na európskej úrovni.

Na základe zhodnotenia výsledkov určila odborná komisia laureáta šiesteho ročníka národného kola ceny. Vzhľadom na vysokú úroveň predložených projektov udelila odborná komisia osobitné uznanie a poďakovania.

Vyhlásenie výsledkov

Výsledky Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2020 boli vyhlásené 14. októbra 2020 tlačovou správou. Slávnostné vyhlásenie 6. ročníka ceny sa pre protipandemické opatrenia nekonalo.



Laureát Ceny Slovenskej republiky za krajinu 2020 získal nomináciu Slovenskej republiky na účasť v Cene Rady Európy za krajinu 2020/2021. V zmysle článku 11 Dohovoru o krajine Rady Európy tak bude jediným zástupcom Slovenskej republiky na medzinárodnej úrovni.



VÝSLEDKY CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU 2020

CENU SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU 2020

získalo a laureátom sa stalo

Občianske združenie kRAJ

za zachovávanie a propagáciu včelárstva, podporu biodiverzity krajiny a rozvoj sociálnej ekonomiky s výnimočným humánnym aspektom, preukázané projektom

Včelí kRAJ

OSOBITNÉ UZNANIE ODBORNEJ KOMISIE

bolo udelené nasledujúcim nominantom:

Občianske združenie EKOENERGIA

za pozitívny príklad revitalizácie poľnohospodárskej krajiny a krajinných štruktúr, preukázaný projektom

Bioklimatický Park Drienová

Občianske združenie

ZDRUŽENIE NA ZÁCHRANU LIETAVSKÉHO HRADU

za dlhodobú dobrovoľnícku prácu pri obnove historickej pamiatky a inšpiratívny príklad zachovávanía kultúrneho dedičstva, preukázaný projektom

Združenie na záchranu Lietavského hradu

POĎAKOVANIE ODBORNEJ KOMISIE

bolo udelené nasledujúcim nominantom:

Mesto HOLÍČ

za vytrvalý a systematický prístup k obnove komponovanej barokovej krajiny, preukázaný projektom

Návrat k barokovej krajine Holíč – Kopčany

Občianske združenie K PRAMEŇOM BEBRAVY

za osobný príklad prepojenia súčasnej krajiny s jej históriou, preukázaný projektom

K prameňom Bebravy

Občianske združenie LEVICKÝ OKRÁŠĽOVACÍ SPOLOK

za dobrovoľnícku prácu pri znovuobjavovaní identity mestskej krajiny a zveľaďovaní verejných priestranstiev, preukázanú projektom

Levický okrásľovací spolok

NÁRODNÝ TRUST, nezisková organizácia

za propagáciu záhradnej a krajinnej architektúry a výchovu k úcte ku kultúrnemu dedičstvu, preukázanú projektom

Víkend otvorených parkov a záhrad

Občianske združenie kRAJ

Projekt Včelí kRAJ

Kontaktná osoba: Mgr. David Turčáni, PhD.

E-mail: david@kraj.sk



Včelí kRAJ je projekt zameraný na vzdelávanie v oblasti včelárstva, jeho hlavným cieľom bolo budovať trvalo udržateľnú krajinu formou ochrany opelovačov a zabezpečením opelovacej činnosti včelami, ale aj prirodzenými opelovačmi.

Združenie vzniklo a začalo pôsobiť v roku 2013 v okrese Poltár s 25-percentnou mierou nezamestnanosti zapríčinenou najmä zánikom vyše 200-ročnej tradície výroby skla. Preto má návrat k tradičnému včelárstvu v regióne Malohontu a Gemera mimoriadny význam.

kRAJ vybudoval jedinečné vzdelávacie centrum a prevádzkuje dve vzdelávacie včelnice určené širokej laickej i odbornej verejnosti, ktoré predstavujú nový, ukázkový a replikovateľný model otvorenej včelnice počas celého roka. Konajú sa v nich zážitkové programy pre všetky typy škôl, od materských škôl až po univerzity. Viac ako 6000 žiakov sa touto zážitkovou a bádateľskou formou dozvedelo o význame včiel a opelovačov priamo nad otvoreným úľom.

Povedomie o význame včiel a prirodzených opelovačov pre krajinu systematicky zvyšuje dennými táborami a programom Jeden deň včelárom, ktorý 2500 jeho účastníkom umožnil spoznať prácu včelára. Včelársky krúžok, realizovaný od roku 2013, je zameraný na systematické vzdelávanie žiakov základnej školy a budúcich včelárov.

kRAJ sa venuje sociálnemu podnikaniu s výrobou včelích produktov a včelárskeho vybavenia. Založil voskovú a drevársku dielňu a do svojej činnosti zapája ľudí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Na prácu s včelími produktmi vyškolil 50 ľudí z marginalizovaných skupín (ľudí s mentálnym a fyzickým hendikepom, dlhodobo nezamestnaných, Rómov). Na kurze sa naučili vyrábať točené a odlievane voskové

sviečky a ozdoby, prírodné liečivé prípravky z včelích produktov. Vosková dielňa ponúka včelárom zákazkovú výrobu čistých voskových medzistienok. V dielni pracujú traja zamestnanci združenia. Na výrobu sviečok sa používa aj ručne brúsené úžitkové sklo ako symbolické pripomenutie slávy tohto regiónu. Pri zabezpečovaní činnosti dielne a výrobe včelích produktov spolupracuje s domovmi sociálnych služieb. Stolárska dielňa vyrába úle typu topbarhive, ktoré umožňujú lacné a časovo menej náročné včelárstvo, ako aj drevené výrobky umožňujúce chov čmeliakov a samotárskych včiel.

Ďalšími aktivitami sú kurzy včelárstva pre začiatočníkov a bezplatné kurzy pre dlhodobo nezamestnaných. Bezplatný 1-ročný včelársky kurz je určený pre dlhodobo nezamestnaných a záujemcov z marginalizovaných skupín. Až 50 jeho absolventov získalo do bezplatného prenájmu na 5 rokov úľ so včelstvom a základné včelárske vybavenie, podporu od lektora, liečivá a marketingovú podporu. Projekt im umožnil získať novú zručnosť a nový zdroj finančného príjmu.

Včelárske kurzy pre začiatočníkov absolvovalo 630 záujemcov z celého Slovenska. Ich cieľom je vzdelávať dobrých a zodpovedných budúcich včelárov, ktorí si uvedomujú riziko chorôb včiel a využívajú ekologické prístupy šetrné pre krajinu. Rozširovaním včelích rodín sa zvyšuje biodiverzita krajiny. Organizovanie komerčných včelárskych kurzov umožňuje vykonávať a financovať ďalšie vzdelávacie a manažmentové aktivity združenia.

V rámci projektu Férový med predávajú produkty svojich absolventov bezplatných kurzov a včelárov z regiónu. Predaj medu a včelárskych produktov je založený na predaji za férové ceny pre producenta medu aj zákazníka. Med sa predáva pod regionálnou značkou Gemer-Malohont a na jeho etikete sú uvedené informácie o včelárovi a jeho osobný príbeh.

kRAJ dáva veľký dôraz aj na odbornú diskusiu a vzdelávanie odbornej verejnosti. Organizuje konferencie a osvetové akcie (Včelárska nedeľa, Včelárska konferencia), vydal päť publikácií o význame včiel a metodické listy, ktoré sú voľne šíriteľné pre ďalšie organizácie. Svoju propagačnú činnosť realizuje po celom Slovensku. Je nápomocný pri budovaní zelenej politiky firiem.

Významným aspektom činnosti združenia je rozvoj spolupráce v regióne, tak inštitucionálnej, ako aj komunitnej. Prinieslo významný zdroj informácií, kontaktov a pomoci, čím prispieva k rozvoju regiónu. Do areálu, kde kRAJ pôsobí, smeruje čoraz viac návštevníkov a záujemcov o ich činnosť. Prejavuje sa tak sekundárny efekt ich práce, ktorý je prospešný miestnym obyvateľom a podnikateľom, ktorí poskytujú ubytovacie, stravovacie služby či predávajú regionálne produkty.

Partnermi projektu boli BYBI Oslo (Nórsko), Banskobystrický samosprávny kraj, Krajská organizácia cestovného ruchu Banskobystrický kraj Turizmus, Rozvojová agentúra BBSK, n. o., Domov sociálnych služieb Slatinka, občianske združenie DLAŇ, mesto Lučenec, obec Kokava nad Rimavicou, Kultúrno-výchovné občianske združenie Lácho drom, ZŠ M.R. Štefánika v Lučenci a ZŠ Slobody Poltár. Finančné zdroje na zabezpečenie aktivít projektu boli okrem zdrojov z vlastnej činnosti zabezpečené z EEA grantov, Nadácie Tatra banky, Nadácie Ekopolis, Nadácie Tesco, Miestnej akčnej skupiny Malohont, asignácie 2 % z daní z príjmov, firemnými a súkromnými darmi.



Občianske združenie EKOENERGIA

Projekt

Bioklimatický Park Drienová

Kontaktná osoba: RNDr. Ladislav Židek

E-mail: park.drienova@gmail.com

Bioklimatický Park Drienová vznikol v roku 2014 s cieľom revitalizácie krajiny poškodenej intenzívnym poľnohospodárstvom na výmere 27 ha v obci Ďurčiná v okrese Žilina.

Základom projektu bolo vytvorenie modelového územia na demonštráciu prírode blízkyh adaptačných opatrení na zmenu klímy, obnoviť a zvýšiť biodiverzitu, ozdraviť ekosystémy v krajine redukcíou veľkoblukov ornej pôdy, obohatiť krajinu o nové vegetačné prvky a malé vodné plochy podporujúce biodiverzitu v území. Park sa stal živým vzdelávacím a výskumným centrom, energeticky nezávislým a sebestačným, ktorý je inšpiráciou nielen na regionálnej, ale aj celoštátnej úrovni. Uvedomujúc si kontext vody, pôdy, biodiverzity, sa členovia OZ rozhodli pre obnovu tradičných spôsobov hospodárenia, zmenu pôdneho manažmentu a komplexnú starostlivosť o krajinu. Poľnohospodárska krajina mala charakter homogénnych makroštruktúr bez nelesnej drevinovej vegetácie, s vysokými vstupmi umelých hnojív a chemických ochranných postrekov, s opakujúcimi sa jarnými povodňami, vysychajúcimi korytami a suchom sužovanej pôdy počas leta. 50-ročná intenzifikácia viedla k devastácii prirodzených ekosystémov, úbytku biodiverzity a zníženiu ekologickej stability.

OZ svojimi aktivitami prinavrátilo tejto krajine nový život. Optimalizácia vodného režimu územia s dôrazom na retenčné opatrenia v krajine spočívala v budovaní prírodných vodných bariér, vodných nádrží, hrádzok, cielenej výsadby na zachytávanie zrážok a ďalších opatrení, napr. striedanie plodín, mulčovanie, terasovanie, vsakovacie pásy. Opodstatnenosť zmien prístupu k pôde a agroenvironmentálnych opatrení z hľadiska



zvyšovania biodiverzity sa prejavil už po 5 rokoch od ich realizácie. Do zmenených a novovytvorených vodných a mokradných biotopov sa vrátili skokany, ropuchy, užovky, slepúchy, rak riečny, ale aj vydra riečna. Svoje hniezdiská tu nachádzajú škvrárok, prepelica, sokol myšiari, myšiak hôrny. Tradičné spôsoby hospodárenia sa odzrkadlili aj pri obnove druhovo bohatých trávnych porastoch, ktoré sa extenzívne spásajú alebo kosia.

V areáli sa pestujú tradičné poľnohospodárske plodiny s vylúčením používania chemických látok a ťažkej mechanizácie. Vybudoval sa v ňom ovocný sad starých odrôd so 150 stromami a bylinková záhrada. Ekologicky dopetrované produkty sa predávajú v biokvalite, napr. špaldová múka, jačmenné krúpy, ovsené vločky. K zdravým potravinám z vlastnej produkcie patrí aj mäso, mlieko, vajcia, med. Vo vybudovanom gazdovskom dvore chovajú pôvodné plemená hospodárskych zvierat, a to hovädzí dobytok, kone, ovce, kozy, prasatá, husi, kačice, sliepky. Cieľom je chovať také množstvo hospodárskych zvierat, ktoré neznižujú ekologickej stability územia.

Vybudovanie praktického vzdelávacieho centra a areálu v súlade s princípmi trvalo udržateľného hospodárenia umožňuje realizáciu množstva informačných a ekoedukačných aktivít, ktoré prispievajú k budovaniu pozitívneho vzťahu širokej verejnosti ku krajine a ochrane životného prostredia. Bioklimatický park je prístupný celoročne a umožňuje propagáciu environmentálne vhodných spôsobov



hospodárenia, prírode blízkyh adaptačných opatrení na zmenu klímy, ako aj prezentáciu príkladu energetickej a potravinovej sebestačnosti.

Členovia OZ sa delia o získané skúsenosti prostredníctvom workshopov, praktických kurzov, seminárov, exkurzií, dobrovoľníckej práce či sprevádzaním návštevníkov v parku. Dôležitou cieľovou skupinou pre odborné podujatia sú seniori, zdravotne postihnutí a znevýhodnené skupiny. Venujú sa aj environmentálnemu vzdelávaniu detí a mládeže formou ekoprogramov určených pre materské a základné školy, letných táborov, kreatívnych workshopov. Samoobslužné aktivity v parku sú určené najmä pre rodiny s deťmi.

Pre návštevníkov areálu vybudovali chodník. Objavuj bioklimatický park, zvonice Ladislav,

ustovňu Antona Srolca. Každoročne organizujú medzinárodný medzináboženský festival, vydávajú propagačné materiály, zúčastňujú sa na odborných podujatiach.

Členovia OZ propagujú využitie obnoviteľných zdrojov energie. Areál Bioklimatického Parku Drienová je úplne energeticky nezávislý, elektrickú energiu si vyrábajú z alternatívnych zdrojov. Solárne panely a fotovoltaické články im slúžia na výrobu energie na čerpanie a ohrev vody zo studne, osvetlenie, elektrické ohradníky, gazdovský dom je vykurovaný kombinovaným kotlom na biomasu.

Financie na realizáciu projektu boli zabezpečené prostredníctvom programu LIFE+ a vlastnými zdrojmi. Partnermi projektu boli združenie právnických osôb Biomasa, odborné organizácie v oblasti výskumu, neziskové organizácie v oblasti edukácie, obce, školy.



Občianske združenie ZDRUŽENIE NA ZÁCHRANU LIETAVSKÉHO HRADU

Projekt Združenie na záchranu Lietavského hradu

Kontaktná osoba:

Ľubomír Chobot, Lucia Kopásková

E-mail: zdruzenie@hradlietava.sk



Stredoveký hrad z konca 13. storočia sa nachádza v obci Lietava v okrese Žilina vo východnom výbežku Súľovských vrchov. Od roku 1963 je národnou kultúrnou pamiatkou. Od polovice 18. storočia bol hrad opustený a za 250 rokov chátrania sa dostal do havarijného technického stavu, čo bolo v roku 1999 dôvodom na založenie Združenia na záchranu Lietavského hradu. Historická hodnota pamiatky a jej neuspokojivý stav boli hlavnými dôvodmi jeho zaradenia organizáciou World Monuments Funds do zoznamu 100 najohrozenejších pamiatok sveta v roku 2009.

Cieľom realizovaného projektu bolo zachovanie hradu pre budúce generácie, jeho konzervácia, statické zabezpečenie a čiastočná obnova. Členovia združenia od začiatku presadzovali myšlienku chrániť a nechať vyniknúť to pôvodné, čo sa na hrade zachovalo, a finančné prostriedky investovať najmä do záchranu pôvodných múrov. Táto vízia však nebránila zámeru vytvoriť priestory pre expozíciu či turistov.

Úvodná etapa spustenia projektu záchranu bola zložitá. Diskusia sa viedla len na akademickej úrovni, pretože majetkové pomery boli nevyjasnené. Hrad právne neexistoval a nemal založený list vlastníctva, existoval len vlastník parcely pod hradom – Pozemkové spoločenstvo lesné Lietava. Spočiatku sa sily sústredili najmä na identifikáciu možností záchranu hradu, zabezpečenia financií na jeho záchranu a dokumentovanie historických fotografií.

Úspešným krokom bolo nadviazanie cezhra-

ničnej spolupráce pri vypracovaní základného projektu s Alešom Hoferkom – členom klubu Augusta Sedláčka, pobočky Zlín, ktorý pomohol úspešne naštartovať proces záchranu, vypracovať základný projekt a propagovať pamiatku.

Dôležitým medzníkom bolo uzavretie nájomnej zmluvy s vlastníkom pozemku pod hradom, čo umožnilo spustiť prvé záchranné stabilizačné práce. Súbežne s prácou odborníkov sa realizovali pamiatkarské a reštaurátorské medzinárodné workshopy, ktoré efektívne pomohli zaučiť dobrovoľníkov šíriacich svoje poznatky novým nadšencom. Pri odstraňovaní havarijného stavu pamiatky združenie úzko spolupracovalo s Krajským pamiatkovým úradom v Žiline.

Združenie svojimi výsledkami získalo dôveru vlastníka pozemku a vďaka podpore odborníkov sa v roku 2008 stalo na základe darovacej zmluvy vlastníkom stavby hradu, čím sa mohla začať ďalšia etapa zachovania historickej hodnoty hradu. Počas nej sa uskutočnili pokročilé stavebné úkony, pokračovala rekonštrukcia a konzervácia realizovaná na základe projektovej dokumentácie, výstupov architektonického, statického a archeologického výskumu. Hrad sa skladá z 23 objektových konštrukcií, ktorých sanácia sa vykonávala postupne. Najskôr sa stabilizovali historicky najzranenejšie a najohrozenejšie konštrukcie. Na 19 objektových konštrukciách sa zrealizovalo niekoľko etáp čiastočného odstránenia hava-



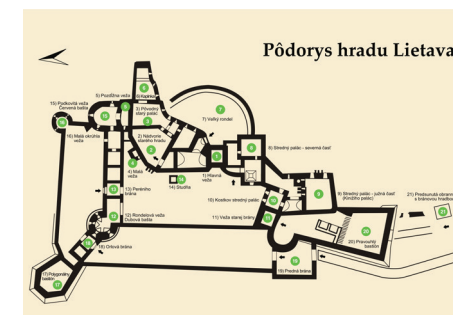
rižného stavu. Z toho jeden objekt sa podarilo dokončiť úplne a na ďalších dvoch sa uskutočňuje postupná komplexná obnova, ktorá vyústi v ich pretvorenie na expozíčné priestory. Objem realizovaných prác na hrade každoročne narastá. V roku 2018 sa hradný vrch elektrifikoval, čím sa práce významne zjednodušili a sprofesionalizovali. Zrekonštruované priestory sa stali galériami, expozíciami a zároveň inšpiráciami pre ďalších.

Metóda napĺňania cieľa, založená na účasti menších stavebných tímov, profesionálnych remeselníkov, vlastných zamestnancov s organizovaním workshopov a následným ďalším zaškoľovaním v rámci seminárov, sa stala praktickou ukážkou nových pracovných postupov pri záchranu hradu bez preinvestovania zbytočne navýšených financií. Príbeh záchranu hradu je príkladom, ako je možné chrániť umelecké dielo našich predkov a tým zachovať jeho historickú hodnotu.

Združenie sa cielene venuje aj propagácii hradu a zvyšovaniu povedomia širokej verejnosti o kultúrno-historickej a prírodnej hodnote nielen hradu, ale aj okolia a celého Slovenska. Každoročne pripravuje na hrade viaceré kultúrne akcie (Noc hradov a zrúcanín, Deň otvorených dverí, Valentín na hrade atď.), vydáva publikácie o hrade Lietava, pohľadnice, ako aj rôzne materiály o problematike záchranu zrúcanín.

Partnermi projektu boli Ministerstvo kultúry SR, Oblastná organizácia cestovného ruchu Malá Fatra, obec Lietava, obec Lietavská Svinná-Babkov, obec Bitarová, RotaryClub Žilina International.

Finančné zdroje na realizáciu boli zabezpečené najmä prostredníctvom operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia, Európskeho sociálneho fondu, Nadácie Pontis, Slovenskej sporiteľne, a. s., AWD Auto, spol. s r. o. (jlmaditiva.sk a motorove-oleje.eu), Stredoslovenskej energetiky, a. s., Stredoslovenskej distribučnej, a. s., CLL, a. s., Calmit, s. r. o., Nadácie Tatra banky, asignácie 2 % z daní z príjmov a sponzorských darov, bezpečene z EEA grantov, Nadácie Tatra banky, Nadácie Ekopolis, Nadácie Tesco, Miestnej akčnej skupiny Malohont, asignácie 2 % z daní z príjmov, firemnými a súkromnými darmi.



Mesto HOLÍČ

Projekt Návrat k barokovej krajine Holíč – Kopčany

Kontaktná osoba: Ing. Katarína Turečková
E-mail: katarina.tureckova@holic.sk



Projekt realizovalo mesto Holíč v areáli Holíčskeho zámku, ktorý tvorí výraznú architektonickú dominantu na jeho západnom okraji. Jeho neskorobarokový vzhľad je výsledkom prestavby renesančnej protitureckej pevnosti s hviezdicovým opevnením na reprezentačné letné sídlo cisárskej rodiny Habsburgovcov. V roku 1736 ho získal František Lotrinský, čím sa zaraďuje medzi cisárske sídla. Zámok získalo mesto do vlastníctva v roku 1991 a odvtedy zrealizovalo rôzne čiastkové projekty, ktoré prispeli k obnove národnej kultúrnej pamiatky vyhlásenej v roku 1963. Týkali sa revitalizácie celého areálu, a to interiéru i exteriéru vrátane zámockých záhrad, čím sa zvýšila atraktivita územia, vytvorilo sa prostredie na trávenie voľného času v historickom areáli a podporil sa kultúrno-spoločenský život mesta.

Počas rekonštrukcií našlo nové využitie viacerých objektov areálu zámku. Obnovou objektov sa vytvorili viaceré reprezentačné a výstavné priestory. Rekonštrukciou tabačiarne na kongresové centrum vzniklo kultúrno-osvetové stredisko s kapacitou 300 osôb, rekonštrukciou koniarnie sa vytvorili výstavné priestory mestského múzea a galérie. Modernizácia a komplexná rekonštrukcia tzv. ľavého depozitu viedla k jeho premene na galerijné a expozičné priestory s voľne inštalovanými artefaktmi. Ďalšie výstavné a reprezentačné priestory boli vytvorené za zámockou vináňou. Obnovou prešli aj historické valy a okolie bastiónov, priestor sa vyčistil a v areáli vznikla atrakcia pre širokú verejnosť v podobe plavby loďkami po obvode vonkajších valov. Rekonštruovaný bol spadnutý múr JV bastiónového opevnenia a súčasne sa revitalizovala aj jeho vnútorná plocha.

Krajinný obraz širšieho areálu zámku sa kvali-

tatívne zmenil viacerými úspešnými realizáciami, rekonštrukciou Zámockej ulice vrátane mestského mobiliáru a zelene s výsadbou gaštanov a lípy, rekonštrukciou strážnych vežíčiek a vjazdu k zámku z hlavnej ulice, revitalizáciou zámockej aleje, ktorá tvorí vstupnú bránu do zámku a je jednou z najstarších historických alejí na Slovensku. Výsadba stromov sa realizovala aj v okolí zámockého rybníka a na jeho brehoch a v bastiónoch. Mesto vybudovalo bylinkovú záhradu a vysadilo v jej blízkosti 500 stromov. Realizačnej fáze rekonštrukcie zámockého areálu predchádzal archívny a historický archeologický výskum, na základe ktorého boli spracované dokumenty: Generel zelene, projektová dokumentácia, manažmentový plán, digitálna vizualizácia, štúdia uskutočniteľnosti.

V areáli sa vybudovali aj nové priestory určené pre verejnosť, napr. oddychový areál a multifunkčné detské ihrisko pri zámockom rybníku. Mesto vyvíjalo aktivity aj pri rozvoji cykloturistiky. V rámci projektu Bicyklom až po riekú Moravu vytvorilo cyklocentrum vo vstupných priestoroch koniarnie a vyznačilo cyklotrasu Márie Terézie, ktorá vedie okolo zámku cez gaštanovú aleju až k rieke Morava.

Širší areál zámku sa sprístupnil aj vybudovaním 3 náučných chodníkov s oddychovými miestami, realizáciou informačného systému o pamätihodnostiach mesta, zriadením exteriérovej výstavnej expozície, ktorá mapuje panovníkov na Holíčskom panstve od 13. storočia a pod.

Viacero aktivít bolo venovaných propagácii

a zvyšovaniu povedomia verejnosti o zámku. Realizovali sa výstavy tematicky zamerané na históriu a súčasnosť zámku, napr. F. Š. Lotrinský – holíčska fajansa a kamenina, výstava Krajina okolo nás z archívnych dokumentov o histórii záhrad a parkov, Cechy a remeslá na Holíčsko-Hodonínskom panstve v 18. storočí, Premeny života v habsburskej monarchii v období panovania Márie Terézie.

Mesto zorganizovalo viaceré semináre a konferencie: Historické záhrady a parky v prihraničných regiónoch, Zeleň v meste, jej revitalizácia a údržba; medzinárodnú konferenciu k výročiu korunovácie Márie Terézie a vydalo viaceré publikácie: Parky a záhrady Holíčskeho panstva, Holíč – príbeh nášho mesta atď.

Finančné zdroje na realizáciu aktivít projektu boli okrem zdrojov mesta zabezpečené z OP Cezhraničná spolupráca SR-ČR, OP Cezhraničná spolupráca SR-Rakúsko, OP Životné prostredie, Regionálneho operačného programu, prostredníctvom dotačných mechanizmov z Ministerstva kultúry SR, v rámci Finančného mechanizmu EHP a Nórska, z Nadácie SPP a z vlastných zdrojov mesta Holíč.

Partnermi projektu boli: Mikroregión Hodonínsko, Masarykovo múzeum v Hodoníne, mesto Hodonín, mesto Rousínov, OZ Průvodce parkem (Valtice, ČR), mesto Hollabrunn, mesto Tulln, Nadácia MeAM Lichtenštajnsko pobočka Bratislava, Trnavský samosprávny kraj, obec Kopčany, OZ Partnerstvo pre Horné Záhorie.



Občianske združenie K PRAMEŇOM BEBRAVY

Projekt

K prameňom Bebravy

Kontaktná osoba: Mgr. Pavol Ďuriš

E-mail: kpramenombembravy@gmail.com



Cieľom projektu bolo realizovať aktivity smerujúce k trvalo udržateľnému spôsobu života v chránenej vodohospodárskej oblasti Strážovské vrchy. Aktivity občianskeho združenia vychádzajú z jasne nadefinovaných hodnôt: z úcty ku všetkému živému, pokory k sile matky prírody a zodpovednosti za vlastné konanie.

Združenie pôsobí v oblasti, ktorá je chránenou vodohospodárskou oblasťou Strážovské vrchy a zároveň ochranným pásmom II. stupňa vodárenských zdrojov, čo ovplyvňuje a limituje život miestnych obyvateľov, chatárov, chalupárov a návštevníkov viac ako päťdesiat rokov. Väčšina obcí regiónu nie je napojená na kanalizačnú a vodovodnú sieť. Ľudská činnosť tak nepriaznivo vplyva najmä na kvalitu vody, ktorá je Ponitrianskym skupinovým vodovodom dodávaná pre viac ako 150 000 obyvateľov. Víziou združenia je prinavrátiť tomuto regiónu život, ktorý by bol v súlade s prírodou a kultúrnym odkazom predkov.

Tieto skutočnosti chápu členovia združenia ako výzvu na odbornú diskusiu o ochrane životného prostredia, kvality vody, zdravia obyvateľov regiónu. Inšpiráciou a vzorom pre ich činnosť je komplexný prístup k ochrane vody v chránenej vodohospodárskej oblasti v Štajerských Alpách, ktorá zásobuje pitnou vodou diaľkovodom mesto Viedeň.

Občianske združenie pôsobí v obci Čierna Lehota v okrese Bánovce nad Bebravou. Bolo založené v roku 2016, ale jeho členovia realizovali svoje aktivity aj v predchádzajúcom období. Vybudovali náučný chodník K prameňom Bebravy, ktorý informuje návštevníkov

o najväčšom bohatstve tejto oblasti – vode. Súčasťou slávnostného otvorenia náučného chodníka v roku 2014 bol aj kultúrny program. Neskôr sa chodník zlúčil s náučným chodníkom Rohatá skala – Hrádok zameraným na faunu a flóru a v roku 2019 prešiel čiasťou obnovou.

V ďalšom období členovia združenia spolu s dobrovoľníkmi vybudovali v základoch bývalej sušiarne ovocia U Bažkov posedenie pre turistov spolu s prírodnou chladničkou pravidelne zásobenou nápojmi na osvieženie pocestných, ktorej súčasťou je aj pokladnička na dobrovoľný príspevok. Týmto spôsobom vyzbierané finančné prostriedky využívajú na údržbu náučného chodníka a propagáciu, ide o ich hlavný zdroj financovania.

Intenzívne sa rozvinula spolupráca s miestnou základnou školou, ktorá spočíva najmä v pravidelnej poznávacej turistike na náučnom chodníku, jarných a jesenných aktivitách v prírode s názvom Deti vonku so žiakmi I. a II. stupňa ZŠ v Slatine nad Bebravou, čistení čiernych skládok odpadu v oblasti a podobne. Členovia združenia spolu s dobrovoľníkmi monitorujú a likvidujú invázne druhy rastlín v danej oblasti a tiež sledujú vplyv antropogénnej činnosti na kvalitu podzemnej vody.

Ciele a vízie členov združenia ich viedli k realizácii expertného okrúhleho stola My sme voda, voda sme my, na ktorom sa zúčastnili zástupcovia štátnej vodnej správy, vedenia vodárenskej spoločnosti, MŽP SR, Štátnej ochrany

prírody SR, Lesov SR, š. p., samospráv a tretieho sektora. Na základe tohto stretnutia definovalo združenie koncepciu zvrátenia dlhodobého nepriaznivého stavu vôd v chránenej vodohospodárskej oblasti Strážovské vrchy, ktorá bude ideovým zámerom pre ich ďalšiu diskusiu s partnermi.

Hlavnými partnermi projektu sú obce Čierna Lehota, Slatina nad Bebravou, Slatinka nad Bebravou, Šípkov, Základná škola s materskou školou v Slatine nad Bebravou, farnosť v Slatine nad Bebravou, Západoslovenská vodárenská spoločnosť, Štátna ochrana prírody SR – Správa CHKO Ponitrie a Dunajské Luhy, KST Kamarát Uhrovec, Nadácia Pontis, Slovenská sporiteľňa, Obuv Soňa (TM INVEST, a. s.), Trenčiansky samosprávny kraj, Wagnermed, s. r. o., MA31 die Stadt Vienna atd.

Finančné zdroje boli zabezpečované prostredníctvom grantov, dobrovoľných príspevkov, asignácie 2 % z daní z príjmov, platformy darujme.sk na: www.bebravskadolina.sk



Občianske združenie LEVICKÝ OKRÁŠĽOVACÍ SPOLOK

Projekt

Levický okrásľovací spolok

Kontaktná osoba: Jozef Kubovič

E-mail: info@los-levice.sk



Cieľom projektu bolo objaviť, zachovať, obnoviť vzácne a pamätné miesta v Leviciach, skrásľovaním verejných priestranstiev vytvárať zdravé a pekné prostredie, vzdelávať všetky vekové kategórie obyvateľov Levíc o krajine, jej charakteristických črtách, ktoré sú základom pre vytváranie ich identity k vlastnému mestu. OZ nadviazalo na činnosť pôvodného spolku, ktorý bol založený v meste v r. 1875 ako okrásľovacia komisia.

Občianske združenie sa snažilo od svojho vzniku v roku 2015 naplňať svoje poslanie rôznymi aktivitami pri výsadbe zelene v meste a starostlivosti o ňu, pri záchrane, obnove a revitalizácii pamätných miest a hodnotných krajinných prvkov, ako aj pri tvorbe nových priestorov. Spolupráca s mestskou samosprávou pri príprave projektov na získanie finančných prostriedkov z dotačných mechanizmov, pri organizovaní brigád, navrhovaní obnovy a rekonštrukcie zelene je jedným z pilierov ich fungovania. Úspechy sú výsledkom iniciácie a rozvíjania spolupráce nielen so samosprávou, ale aj strednými školami, podnikateľmi a tretím sektorom. Do aktivít sú zapájaní aj dobrovoľníci z radov študentov a seniorov.

OZ sa systematicky venuje zvyšovaniu podielu a kvality zelene v meste, vysadilo stromoradie na sídlisku Vinohrady, stromy na Štúrovej ul. (s realizáciou lavičky priateľstva), brest pri Kaplnke sv. Urbana, realizovalo dočasnú výsadbu stromov v mobiliároch na Námestí hrdinov (r. 2015), od roku 2016 realizuje výsadbu na kruhovom objazde v centre mesta, navrhlo

revitalizáciu exteriéru Gymnázia Andreja Vrábla v Leviciach, darovalo mobilné drevené vyvýšené záhony na výsadbu rastlín materským školám v Leviciach, od roku 2015 zabezpečuje arboristickú starostlivosť o najstarší strom v meste, ktorým je 350-ročný *Ulmus leavis*. Iniciovalo realizáciu biodiverzitných plôch v meste a spoluprácu s TU vo Zvolene na spracovaní koncepcie zelene v meste Levice.

Vďaka OZ sa zveľadili viaceré priestory v meste, obnovil sa historický pamätník Štefana I. Koháryho v koordinácii s mestom Levice a historický altánok v Schoellerovom parku, revitalizoval sa vojenský cintorín z I. sv. vojny (čistenie hrobových miest a výsadba pôdopokryvných trvaliek), obnovila sa socha sv. Urbana v lokalite Vinohrady, začala sa obnova historickej promenády predstavujúcej prvý verejný park v meste, ktorý sa neskôr stal zanedbaným priestorom medzi centrom mesta a kalváriou. V koordinácii s ďalšími partnermi zabezpečilo tiež osvetlenie levického hradu ako jednej z najvýznamnejších pamiatok v meste a inštalovalo bustu Štefana I. Koháryho v priestoroch Tekovského múzea.

Členovia OZ iniciovali obnovu hradného parku, záchranu a obnovu Kaplnky sv. Urbana na Brestovej ulici, vznik pamätného miesta významného levického rodáka Kálmána Kittenbergera a zároveň spoluprácu mesta Levice a mesta Nagymaros v Maďarsku, ako aj koncepciu cykloturistických trás v okolí mesta v koordinácii s oblastnou organizáciou cestovného ruchu. Spolupracovalo s mestom pri tvorbe

a osadení informačných tabúľ na významných miestach v meste.

Okrem samotnej realizácie projektov, organizovania dobrovoľníckych aktivít, úsilia o získanie materiálnej, ekonomickej a personálnej podpory od rôznych subjektov, má aj ambíciu vzdelávať obyvateľov Levíc a poukazovať na hodnoty krajiny.

K aktivitám OZ od roku 2015 patrí aj pravidelné organizovanie prednášok o histórii, architektúre, vegetácii v meste a odborné exkurzie s architektom po pamiatkach mesta. Činnosť OZ je ukážkou, ako môže odborná a laická verejnosť spolupracovať na celom spektre aktivít zvyšujúcich povedomie obyvateľov o meste a krajine, jej historických, prírodných

a kultúrnych hodnotách.

Finančné zdroje si OZ zabezpečuje z prostriedkov rôznych dotačných mechanizmov, súkromných zdrojov svojich členov, podporovateľov, sponzorov, zbierok cez transparentný účet. Viaceré aktivity sú realizované v spolupráci so samosprávou a Nitrianskym samosprávnym krajom.

Partnermi projektu boli mesto Levice, Technická univerzita vo Zvolene, Kontakt – Mládežnícke centrum v Leviciach, Tekovské múzeum Levice, firmy Gardn, s. r. o., ÁTRIUM ARCH, s. r. o., D. D. STORE, s. r. o., DeArt, s. r. o., GREP Sloviacka, spol. s r. o., PEDANT Levice, s. r. o.



NÁRODNÝ TRUST, nezisková organizácia

Projekt VÍKEND OTVORENÝCH PARKOV A ZÁHRAD

Kontaktná osoba: Mgr. Michaela Kubíková
E-mail: nt@nt.sk



NÁRODNÝ TRUST
The National Trust of Slovakia

Cieľom projektu bola prezentácia kultúrno-historických, spoločenských, prírodných a zdravotno-rekreačných hodnôt historických parkov a záhrad verejnosti.

Vzhľadom na stav mnohých historických parkov a záhrad na Slovensku, ktorý nie je ideálny, a zároveň na nedostatočnú informovanosť verejnosti v tejto oblasti iniciovala nezisková organizácia v roku 2006 vznik pracovnej skupiny Priatelia historických parkov a záhrad. Skupinu tvoria odborníci súvisiacich profesií, ako aj laickí špecialisti, nadšenci a dobrovoľníci prejavujúci záujem o záchranu a trvalú udržateľnosť historických parkov a záhrad na Slovensku.

Podujatie Víkend otvorených historických parkov a záhrad je jedným z konkrétnych výsledkov spolupráce všetkých členov pracovnej skupiny. Organizuje sa pravidelne od roku 2007 a do roku 2019 bolo zrealizovaných 11 ročníkov. Do posledného ročníka sa zapojilo vďaka spoluorganizátorom na miestnej úrovni 102 lokalít z celého Slovenska. Podujatie ponúka širokej verejnosti možnosť spoznať novým spôsobom obľúbené miesta záhradného a krajinného umenia či nahliadnuť do bežne neprístupných parkov a záhrad a iných lokalít zeleného dedičstva na Slovensku.

Od roku 2018 je podujatie súčasťou medzinárodnej iniciatívy s názvom Rendez-vous aux jardins, ktorého hlavným koordinátorom je Ministerstvo kultúry Francúzska v spolupráci so sieťou Rady Európy HEREIN on Gardens.

Národný trust organizuje aktivity v snahe o zvyšovanie povedomia o hodnote krajiny, kultúrneho a prírodného dedičstva ako potenciálu sociálno-ekonomického rozvoja komunít a osobného rozvoja človeka, zabezpečenie

prístupu obyvateľov Slovenska k svojmu dedičstvu, podporu vlastníkov a správcov historických objektov a lokalít, podporu efektívnej komunikácie a spolupráce štátnej správy, samospráv, občianskych organizácií v oblasti ochrany a zmysluplného využívania kultúrneho a prírodného dedičstva.

Primárnym cieľom je atraktívnou a zrozumiteľnou formou predstaviť návštevníkom hodnoty historických parkov a záhrad vrátane tých, ktoré sú momentálne v kritickom stave či na pokraji zániku, vzbudzovať záujem o tieto priestory, dať verejnosti príležitosť na pochopenie ich obrovského potenciálu pre spoločnosť a zároveň ju zapájať do ich zmysluplného využívania a viesť k aktívnej ochrane nášho dedičstva. Lokality sú prezentované najčastejšie formou komentovaných prehliadok, s ktorými sa často spája aj oživenie priestoru koncertom, divadelným predstavením, tvorivými dielňami, výstavami, hrami a súťažami pre deti či ukázkami ošetrovania rastlín.

Dôležitou súčasťou podujatia je organizovanie odborných seminárov a workshopov (Voda v urbanizovanej krajine, Moderné formy interpretácie a prezentácie zeleného dedičstva atď.) a tiež dobrovoľnícke brigády na zlepšenie stavu a vzhľadu zapojenej lokality.

Prínosom pre všetky zapojené lokality je okrem ich prezentácie aj možnosť vytvárania sietí Priateľov parkov a záhrad, t. j. podporovateľov a dobrovoľníkov, ktorým záleží na ďalšom osude lokalít a chcú sa aktívne zapájať do ich ochrany a údržby. Národný Trust funguje od

svojho začiatku vďaka obrovskej ochote a úsiliu množstva dobrovoľníkov, ktorí sú zapájaní do mnohých projektov organizácie.

K výstupom projektu patrí aj online databáza historických parkov a záhrad, ktorej verejne prístupná časť je sprístupnená na www.naspark.sk. Začala sa vytvárať v roku 2017 a predstavuje celoročnú formu prezentácie zapájaných lokalít a spôsob motivácie verejnosti k návšteve a spoznávaniu jednotlivých lokalít počas celého roka.

Partnermi projektu boli Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo životného prostredia SR, mesto Bratislava, občianske združenie ISA Slovensko, Kancelária Národnej rady SR, miestna časť Bratislava-Staré Mesto, Rotaract Club Bratislava, vlastníci a správcovia záhrad, miestne organizácie podieľajúce sa na príprave podujatí po

celom Slovensku a ďalší.

Finančné zdroje boli zabezpečené prostredníctvom Ministerstva kultúry SR, Ars Bratislavenis, Nadácie mesta Bratislavy, Bratislavskej regionálnej dotačnej schémy, Covestro Services, s. r. o., dobrovoľných príspevkov, asignácie 2 % z daní z príjmov.



Z HISTÓRIE CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2010

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2010 získala **Nadácia Ekopolis** za „Projekt trvalej starostlivosti o krajinu“ prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis.

Laureát bol nominovaný na Cenu Rady Európy za krajinu 2010/2011 ako jediný reprezentant Slovenskej republiky a získal špeciálne uznanie medzinárodnej poroty.



Osobitné uznanie odbornej komisie boli v prvom ročníku národného kola udelené nasledujúcim nominantom:

- **Bratislavskému regionálnemu ochrannému združeniu** za projekt „*Veľkolésky ostrov, návrat k tradičnému hospodáreniu v Dunajských luhoch*“ v oblasti manažmentu krajiny v území so špecifickým režimom za vysokú vzorovú hodnotu;
- **obci Suchá nad Parou** za projekty „*Realizácia ekologickej siete a integrovaný manažment využitia prírodných zdrojov*“ a „*Učíme sa navzájom za komplexný prístup k lokálnemu manažmentu krajiny*“; za zapojenie verejnosti do riešenia projektu, systematické zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti a tiež za príkladné zabezpečenie udržateľnosti projektu.

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2012

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2012 získala nezisková organizácia **Čiernohronska železnica** za projekt „*Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohronskej železnice v Čiernom Balogu*“ za návrat ľudí do krajiny prostrední-

ctvom obnovy technického diela v krajine, za prinavrátenie identity regiónu Čierny Balog a zachovanie kultúrneho dedičstva.

Do 2. ročníka ceny boli nominované 4 projekty. Osobitné uznanie odbornej komisie neboli v tomto ročníku udelené.

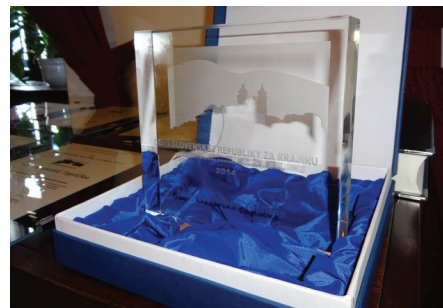


Cena Slovenskej republiky za krajinu 2014

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2014 získala spomedzi 6 nominantov obec **Liptovská Teplička** za projekt „*Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr*“. Odborná komisia udelila cenu za obnovu a zachovávanie historických krajinných štruktúr – terasových políčok ako charakteristických črt krajiny v horských prírodných podmienkach prostredníctvom efektívnych manažmentových opatrení (hospodárenia). Obec Liptovská Teplička úspešne reprezentovala Slovenskú republiku a získala špeciálne uznanie medzinárodnej poroty Ceny Rady Európy za krajinu 2014/2015.

Osobitné uznanie odbornej komisie boli v 3. ročníku národného kola udelené nasledujúcim nominantom:

- **občianskemu združeniu Priatelia trstenskej prírody** za projekt „*Revitalizácia meandra Starého Hornádu*“ za pochopenie hodnoty krajiny, environmentálne prebudenie komunity a revitalizáciu krajiny prostredníctvom dobrovoľníckych aktivít;
- **obci Horný Tisovník** za projekt „*Obnova historickej pamäti miesta*“ za znovuobjavenie historickej pamäti, identity a symbolov miesta v krajine prostredníctvom čítania odkazu minulosti.



Cena Slovenskej republiky za krajinu 2016

Cenu Slovenskej republiky za krajinu 2016 získalo spomedzi 10 nominantov **mesto Hriňová** za projekt „*Hriňovské lazy – krajina hodnôt*“. Odborná komisia udelila cenu za zachovanie tradičného spôsobu života obyvateľov žijúcich v harmónii s krajinou v špecifických formách osídlenia a príkladnú spoluprácu všetkých zapojených subjektov rozvoja.

Laureát bol nominovaný na Cenu Rady Európy za krajinu 2016/2017 a získal špeciálne uznanie medzinárodnej poroty.

Osobitné uznanie odbornej komisie boli v 4. ročníku národného kola udelené nasledujúcim nominantom:

- **občianskemu združeniu Pro Eberhard** za projekt „*Zelená oáza pri Malom Dunaji s rozhladňou Hniezdo*“ za výnimočný rozvoj komunitných a medzigeneračných vzťahov a vytvorenie rekreačno-oddychovej zóny pre zmysluplné trávenie voľného času miestnych obyvateľov;
- **neinvestičnému fondu Muránska planina** za projekt „*Pre prírodu Muránskej planiny*“ za výnimočný a jedinečný prístup k revitalizácii vodného toku Muránky a príkladný manažment okolitej krajiny;
- **záujmovému združeniu právnických osôb Zachráňme hrady** za projekt „*Zachráňme hrady*“ – projekt obnovy slovenských hradov za koordinovaný prístup k záchrane stredovekých hradov ako významnej historickej pamäti slovenskej krajiny.



CENA RADY EURÓPY ZA KRAJINU

Cena Slovenskej republiky za krajinu 2018

MŽP SR udelilo Cenu SR za krajinu v roku 2018 občianskemu združeniu **Kalvársky fond** za realizáciu projektu „Barokový krajinný areál s architektonickým komplexom Kalvárie na vrchu Scharffenberg v Banskej Štiavnici“ za záchranu ohrozeného unikátneho krajinného komplexu dobrovoľníckou prácou s uplatnením špecifických manažérskych postupov.



O cenu sa v tomto ročníku uchádzalo až 12 nominantov.

Osobitné uznanie odbornej komisie boli udelené nasledujúcim nominantom:

- mestu **Holíč** za projekt „*Sprievodca bylinkovou záhradou*“ za významný profesionálny prínos k obnove zabudnutej barokovej komponovanej krajiny;
- občianskemu združeniu **Katarínka** za projekt „*Katarínka – dobrovoľnícka záchrana ruín Kláštora a Kostola sv. Kataríny Alexandrijskej*“ za dlhodobú dobrovoľnícku prácu pri obnove historickej pamiatky prezentujúcu historické pracovné postupy a úctu ku krajine a hodnotám;
- občianskemu združeniu **KRAJ** za projekt „*Včelí kraj*“ za zachovávanie včelárstva a podporu biodiverzity krajiny s výnimočným humánnym a sociálnym aspektom.

PodĎakovania odbornej poroty boli v 5. ročníku národného kola udelené:

- **obci Bodzianske Lúky** za projekt „*Realizácia prvkov zelenej infraštruktúry v katastri Bodzianske Lúky*“ za revitalizáciu krajinných štruktúr s podporou miestneho genofondu a zachovávanie charakteristického vzhľadu nížinnej krajiny;
- **obci Dohňany** za projekt „*Dohňany – Vaša obec pre Váš život*“ za podporu rozvoja cestovného ruchu v prihraničnom území s dôrazom na zachovávanie kultúrneho dedičstva;
- **občianskemu združeniu Dubova Colororum** za projekt „*Tábor Dubova Colororum*“;
- **občianskemu združeniu OZ EKO ĽUDIA** za projekt „*Mandala šťastia a mieru na námestí Cyrila a Metoda, Krásna nad Hornádom*“ za zanietenosť pri pretváraní verejných priestranstiev a nadväzovaní spolupráce so samosprávami;
- **obci Iža** za projekt „*Po stopách Rimanov na Dunaji*“ za zhodnocovanie kultúrno-historických fenoménov krajiny v rozvoji cestovného ruchu prostredníctvom budovania a prezentácie tematickej trasy;
- **mestu Považská Bystrica** za projekt „*Kalvária – Obnova národnej kultúrnej pamiatky, Považská Bystrica*“ za záchranu, komplexnú obnovu a prinavrátenie účelu a dôstojnosti kalvárie;
- **občianskemu združeniu Pre Prírodu priaznivci&verejnosť&profesionáli** za projekt „*Desať pre Prírodu*“ za systematickú dobrovoľnícku činnosť pri realizácii manažmentových opatrení na zachovanie prirodzených biotopov a ochranu biodiverzity;
- **obci Vavrišovo** za projekt „*Oživenie historických udalostí a tradícií s regionálnym významom v obci Vavrišovo*“ za znovuobjavenie pamäti krajiny, zviditeľnenie a spôsob interpretácie významného časového horizontu historického vývoja krajiny.

V roku 2008, v zmysle článku 11 Dohovoru o krajine Rady Európy, bola Výborom ministrov Rady Európy (Uznesenie CM/Res (2008)3) ustanovená Cena Rady Európy za krajinu (The Landscape Award of the Council of Europe). Účelom Ceny Rady Európy za krajinu je oceniť vzorové praktické iniciatívy zamerané na dosiahnutie cieľovej kvality krajiny a zvýšiť povedomie občianskej spoločnosti o hodnotách krajiny. Cena Rady Európy je čestným vyznamenaním, ktorého cieľom je oceniť koncepcie alebo opatrenia implementované miestnymi orgánmi, ich zoskupeniami, alebo pozoruhodné projekty mimovládnych organizácií v oblasti trvalo udržateľnej ochrany, manažmentu a/alebo plánovania krajín. Cena Rady Európy má formu diplomu a je ocenením procesu implementácie dohovoru na národnej alebo nadnárodnej úrovni, ktorý vedie k efektívnym a merateľným úspechom.

Úlohou ocenenia je tiež zvyšovať povedomie o význame krajiny pre ľudský rozvoj, upevňovať európsku identitu, blaho jednotlivcov a spoločnosti ako celku a posilňovať účasť verejnosti v procesoch rozhodovania o koncepciách týkajúcich sa krajiny.

V prípade výnimočných projektov môže medzinárodná porota udeliť aj špeciálne uznanie.

Kandidátni na udelenie ceny sa môžu stať miestne alebo regionálne orgány a ich zoskupenia, mimovládne organizácie alebo cezhraničné miestne alebo regionálne orgány a zoskupenia miestnych a regionálnych orgánov za predpokladu, že spoločne spravujú príslušnú krajinu.

Návrhy na udelenie Ceny Rady Európy za krajinu predkladajú zmluvné strany Výborom expertov uvedených v článku 10 Dohovoru o krajine Rady Európy.

Slovenská republika na základe výsledkov národného kola nominuje svojho zástupcu na účasť v Cene Rady Európy za krajinu.

Pravidlá vzťahujúce sa na Cenu Rady Európy

za krajinu boli prijaté Výborom ministrov 20. februára 2008 na 1018. stretnutí zástupcov ministrov. Cena bola prvýkrát udelená v roku 2009, bez účasti kandidáta zo Slovenskej republiky.

Cenu Rady Európy za krajinu získali:

- v 1. ročníku 2008/2009 **Francúzska republika** za projekt „*Deule park*“ (Lille Métropole),
- v 2. ročníku 2010/2011 **Talianska republika** za projekt „*Carbonia: landscape machine*“ (Carbonia),
- v 3. ročníku 2012/2013 **Poľská republika** za projekt „*Preserving ecological value in the landscape of the Szprotawa river valley*“ (Dolnośląski Zespół Parków Krajobrazowych),
- v 4. ročníku **Maďarsko** za projekt „*The borderless co-operation of local communities for the landscape heritage of „Fabulous Hétes”*“ (Local government of Bődéháza, Gáborjánháza, Szijártóháza, Zalaszombatfa, Greenways Methodological Association, Iron Curtain Trail Association),
- v 5. ročníku 2016/2017 **Litovská republika** za projekt „*Regeneration of Daugavpils Fortress to Preserve Cultural and Historical Objects*“ (Daugavpils City Council),
- v 6. ročníku 2018/19 **Švajčiarska konfederácia** za projekt „*Renaturation of the River Aire*“ (Republic and Canton of Geneva).



7. ROČNÍK CENY RADY EURÓPY ZA KRAJINU 2020/2021

O získanie Ceny Rady Európy v jej siedmom ročníku sa uchádzalo dvanásť krajín: Bulharsko, Fínsko, Lotyšsko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Švajčiarsko, Taliansko, Turecko. Slovenskú republiku reprezentoval laureát národného kola Ceny SR za krajinu 2020 – občianske združenie kRAJ, ktorý realizoval projekt Včelí kRAJ. Na medzinárodnú cenu bol nominovaný prostredníctvom Stálej misie SR pri Rade Európy v Štrasburgu v januári 2021. Medzinárodná porota zasadala 11. – 12. marca 2021 formou online stretnutia.



Cenu Rady Európy 2020/2021 získal taliansky projekt „Biodiverzita v meste: Bergamo a údolie Astino“, realizovaný organizáciou **Fondazione della Misericordia Maggiore of Bergamo**. Projekt bol zameraný na obnovu komplexu kláštora Astino a regeneráciu krajiny v príslahlom údolí na rozlohe 60 ha v blízkosti mesta Bergamo, opätovné zavedenie pestovania tradičných plodín na princípe ekologického poľnohospodárstva, vytvorenie miestnej pobočky botanickej záhrady v Bergame a zvyšovanie povedomia o hodnote krajiny prostredníctvom organizovania vzdelávacích a kultúrnych podujatí.



Občianske združenie kRAJ úspešne reprezentovalo Slovensko a získalo **špeciálne uznanie medzinárodnej poroty Ceny Rady Európy za krajinu 2020/2021**. Okrem Slovenskej republiky boli špeciálnym uznaním medzinárodnej poroty ocenené aj projekty z Bulharska, Fínska, Slovinska a Turecka.

Slovenská republika získala špeciálne uznanie medzinárodnej poroty Ceny Rady Európy za krajinu v štyroch ročníkoch:

2010/2011 za „Projekt trvalej starostlivosti o krajinu prostredníctvom grantových programov Nadácie Ekopolis“ realizovaný Nadáciou Ekopolis,

2014/2015 za projekt „Zachovanie unikátnych historických krajinných štruktúr“ realizovaný obcou Liptovská Teplička,

2016/2017 za projekt „Hriňovské lazy – krajina hodnôt“ realizovaný mestom Hriňová,

2020/2021 za projekt „Včelí kRAJ“ občianskeho združenia kRAJ.



VYHLASOVATEĽ CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Ministerstvo životného prostredia SR
Námestie Ľ. Štúra 1
812 35 Bratislava

Mgr. Zlatica Csontos Šimoňáková
+421 2 5956 2357
zlatica.simonakova@enviro.gov.sk

NÁRODNÝ KOORDINÁTOR CENY SLOVENSKEJ REPUBLIKY ZA KRAJINU

Slovenská agentúra životného prostredia
sekcia environmentalistiky a riadenia projektov
Tajovského 28
975 90 Banská Bystrica

Mgr. Michal Maco
+421 48 4374 111
generalnyriaditel@sazp.sk

Mgr. Iveta Bohálová
+421 48 4374 174
iveta.bohalova@sazp.sk

www.cenazakrajinu.sk
cenazakrajinu@sazp.sk

© 2021

Vydala: Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica

Zostavila: Mgr. Iveta Bohálová

Fotografie: archív SAŽP, archív nominovaných subjektov

Grafické spracovanie: Slovenská agentúra životného prostredia, Banská Bystrica

Aktivita je realizovaná v rámci národného projektu
Zlepšovanie informovanosti a poskytovanie poradenstva v oblasti zlepšovania kvality životného prostredia na Slovensku.
Projekt je spolufinancovaný z Kohézneho fondu v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia.